

RADOSŁAW ANTONÓW

Uniwersytet Wrocławski

MAREK MACIEJEWSKI

Uniwersytet Wrocławski

Rzeczpospolita Polska wobec zagrożenia terroryzmem. Problemy prawne, polityczne i społeczne

Terroryzm w XXI wieku stanowi poważne zagrożenie bezpieczeństwa państw zarówno w skali regionalnej, jak i globalnej. Poszczególne współczesne kraje nie mogą skutecznie budować własnego bezpieczeństwa antyterrorystycznego bez równoczesnego budowania międzynarodowej koalicji państw zwalczających terroryzm. Dążenie do jej utworzenia okazuje się szczególnie palącym problemem w kontekście wyzwań wynikających z migracji do krajów Europy Zachodniej nieprzebranych i zdesperowanych mas ludzkich z rejonów dotkniętych terroryzmem ze strony Państwa Islamskiego (ISIS) czy dokonanych niedawno przez tę organizację zamachów terrorystycznych nazywanych „paryskim 11 września” (13 listopada 2015 r.). Do listy tej należy jeszcze dodać niedawne (2015) zamachy terrorystyczne we Francji, Tunezji, Egipcie czy Grecji, a wcześniej przede wszystkim w USA (2001) oraz w Londynie (2005) i Madrycie (2004), nie wspominając już o aktach terroru dokonanych w ciągu ostatnich kilkunastu lat w niektórych państwach azjatyckich (zwłaszcza Iraku i Afganistanie) i afrykańskich.

Czym jest terroryzm? Na to pytanie trudno udzielić jednoznacznej, a tym bardziej wyczerpującej odpowiedzi. Tak wiele jest bowiem definicji tego złożonego zjawiska. Na użytek tego opracowania można przyjąć, że terroryzm — rozumiany jako zjawisko o niewątpliwie politycznym charakterze, nierzadko także o cechach religijnych — sprowadza się do posługiwania się przez nielegalne ugrupowania w żadnym wypadku nieuprawnioną, szczególnie okrutną przemocą w celu osiągnięcia politycznych korzyści. Przemoc ta, stosowana w jej

najbardziej wynaturzonych i nieprzewidywalnych formach, z reguły przez zaskoczenie i zupełnie znienacka, wymierzona jest przede wszystkim w niczemu niewinną ludność cywilną, by wywołać wśród niej psychozę strachu i brak poczucia bezpieczeństwa. Należy jednak podkreślić, że terroryści w XXI wieku z równą bezwzględnością atakują też siły militarne państwa czy państw zwalczających terroryzm w ramach międzynarodowej koalicji antyterrorystycznej. Rozległość i wielopłaszczyznowość działań terrorystycznych, podejmowanych we współczesnym świecie na zasadzie „cel uświęca środki”, uprawnia do określania tego zjawiska nawet jako nowej kategorii wojny, tzw. wojny pełzającej czy asymetrycznej. Co się tyczy genezy terroryzmu, przede wszystkim o cechach państwowych, to warto przypomnieć, że wywodzi się on z czasów rewolucji francuskiej końca XVIII wieku, kiedy z premedytacją posługiwali się nim zwłaszcza jakobini w celu zwalczania swych prawdziwych lub tylko domniemyanych przeciwników. W następnym stuleciu terroryzm stosowany był głównie przez niektórych anarchistów. Państwowym terroryzmem posługiwały się wtedy także reżimy totalitarne: komunistyczny oraz nazistowski i faszystowski. W XX wieku terror wykorzystywany był — już nie jako metoda działania władz politycznych — przez działające w drugiej połowie tego stulecia na zachodzie Europy ugrupowania prawicowe, lewicowe, ekstremistyczne, narodowowyzwoleńcze, niekiedy odwołujące się do założeń religijnych, a nawet przez organizacje ekologiczne. Od samego początku XXI wieku poważnym problemem i jednocześnie zagrożeniem bezpieczeństwa globalnego jest tzw. terroryzm islamski (już wcześniej dający o sobie znać w Izraelu), związany w szczególności z działalnością terrorystów z Al-Kaidy, Państwa Islamskiego (ISIS) czy ruchu talibów.

Polska została dotknięta terroryzmem w czasach zaborów, kiedy stosowany był on głównie przez Rosję carską, zwłaszcza w okresach po dwóch powstaniach przeciwko rządowi dynastii Romanowów. Celem tego terroryzmu, stosowanego z premedytacją i bezwzględnie przez organy państwa zaborczego, było zastraszenie, wynarodowienie narodu polskiego i zduszenie wszelkich załączków polskiej myśli niepodległościowej. W XX wieku różnej politycznej maści terroryści działający w Europie Zachodniej, USA, na Bliskim Wschodzie czy w Afganistanie nie zaatakowali Polski w sposób bezpośredni. Nie odczuliśmy zatem wprost tragicznych skutków tego rodzaju form przemocy. Również na początku obecnego stulecia nasz kraj nie stał się celem żadnej akcji terrorystycznej. Należy wyrazić nadzieję, że ominą nas one także w przyszłości, choć z różnych powodów nie można być tego pewnym. W XXI wieku Polska jako strona umów międzynarodowych oraz aktywny i odpowiedzialny członek NATO bierze bowiem udział w misjach militarnych mających na celu walkę z terroryzmem międzynarodowym. Z tego powodu nasz kraj — podobnie jak inne kraje Europy Zachodniej oraz USA — może w każdym czasie stać się celem ataku terrorystów, stąd też niezbędne jest podejmowanie przez władze Polski rozmaitych działań wyprzedzających,

które powinny mieć na celu utrzymanie pożądanego poziomu bezpieczeństwa antyterrorystycznego, szczególnie że zostaliśmy zaliczeni przez terrorystów — zwłaszcza islamskich — do wrogich państw zwalczających działalność organizacji terrorystycznych.

Bezpieczeństwo antyterrorystyczne w Polsce zapewnione jest poprzez realizowanie przez odpowiednie służby, władze i instytucje obowiązków określonych przepisami prawa. Do czołowych agencji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo antyterrorystyczne Polski, zarówno w wymiarze wewnętrznym, jak i zewnętrznym, należy zaliczyć Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego (ABW) i Agencję Wywiadu (AW). Zadania tych służb enumeratywnie wymieniają przepisy ustawy z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (Dz.U. 2015.1929 j.t.). Podkreśłmy, że zgodnie z postanowieniami tej ustawy ABW jest właściwa w sprawach ochrony bezpieczeństwa wewnętrznego państwa i jego porządku konstytucyjnego, natomiast AW — w kwestiach ochrony bezpieczeństwa zewnętrznego państwa. Do zadań ABW należy między innymi rozpoznawanie, zapobieganie i zwalczanie zagrożeń godzących w bezpieczeństwo wewnętrzne państwa oraz jego porządek konstytucyjny, a w szczególności w suwerenność i międzynarodową pozycję Polski, niepodległość i nienaruszalność jej terytorium, a także obronność państwa. Ponadto do zadań ABW należy rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie przestępstw godzących w bezpieczeństwo państwa, w tym przestępstw terroryzmu. Agencja Wywiadu (AW) ma w szczególności za zadanie uzyskiwanie, analizowanie, przetwarzanie i przekazywanie właściwym organom informacji mogących mieć istotne znaczenie dla bezpieczeństwa i międzynarodowej pozycji Rzeczypospolitej Polskiej oraz jej potencjału ekonomicznego i obronnego. Do zakresu obowiązków AW należy również rozpoznawanie międzynarodowego terroryzmu, ekstremizmu oraz międzynarodowych grup przestępczości zorganizowanej.

Warto w tym miejscu przypomnieć, czym jest terroryzm w świetle polskiego ustawodawstwa karnego. Przestępstwo to zdefiniowane zostało w przepisach kodeksu karnego. W przepisach ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U. Nr. 88, poz. 553 z późn. zm.) czyn przestępczy o charakterze terrorystycznym wskazany został w art. 115 § 20 ustawy, który stanowi:

Przestępstwem o charakterze terrorystycznym jest czyn zabroniony zagrożony karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 5 lat, popełniony w celu: 1) poważnego zastraszenia wielu osób, 2) zmuszenia organu władzy publicznej Rzeczypospolitej Polskiej lub innego państwa albo organu organizacji międzynarodowej do podjęcia lub zaniechania określonych czynności, 3) wywołania poważnych zakłóceń w ustroju lub gospodarce Rzeczypospolitej Polskiej, innego państwa lub organizacji międzynarodowej — a także groźba popełnienia takiego czynu.

Właściwe do orzekania w sprawach o czyn terrorystyczny jest sądownictwo karne.

Poza działalnością instytucji odpowiedzialnych w Polsce za bezpieczeństwo antyterrorystyczne ważną rolę w kształtowaniu pożądanego bezpieczeństwa państwa odgrywa także społeczna świadomość współczesnych zagrożeń bezpieczeństwa, w tym zagrożeń terroryzmem. Jest to szczególnie ważne przede wszystkim ze względu na liczne i częste podróże Polaków poza granice kraju. Niewątpliwie więc w zapobieganiu aktom terroryzmu i przeciwdziałaniu jego skutkom pomocna może być edukacja na temat zagrożeń terroryzmem oraz metod zapobiegania temu zjawisku i zwalczania go. Ten ostatni element realizowany jest w szczególności przez konferencje naukowe z udziałem przedstawicieli nauki, administracji, odpowiednich służb i instytucji oraz młodzieży. Taka właśnie idea przyświecała organizatorom konferencji na temat *Rzeczpospolita Polska wobec zagrożenia terroryzmem. Problemy prawne, polityczne i społeczne*, która odbyła się 6 grudnia 2013 roku na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego. Konferencję zorganizowaną pod patronatem Jego Magnificencji Rektora Uniwersytetu Wrocławskiego prof. dra hab. Marka Bojarskiego otworzyli Prorektor ds. Nauczania Uniwersytetu Wrocławskiego prof. dr hab. Karol Kiczka, Dziekan Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego dr hab. Włodzimierz Gromski, prof. nadzw. UWr oraz Kierownik Katedry Doktryn Politycznych i Prawnych Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego prof. dr hab. Marek Maciejewski. W konferencji — zorganizowanej w ramach Katedry Doktryn Politycznych i Prawnych, która prowadzi zajęcia dydaktyczne z takich przedmiotów, jak doktryny i ruchy współczesnego terroryzmu oraz bezpieczeństwo narodowe — uczestniczyli pracownicy naukowcy Uniwersytetu Wrocławskiego, Uniwersytetu Opolskiego, Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Lądowych we Wrocławiu, a także szef Sekcji Analiz Zespołu Rozminowania w Centrum Szkolenia Wojsk Inżynieryjnych i Chemicznych we Wrocławiu, dowódca Samodzielnego Pododdziału Antyterrorystycznego Policji we Wrocławiu, dyrektor Wydziału Spraw Obywatelskich i Cudzoziemców Dolnośląskiego Urzędu Wojewódzkiego we Wrocławiu, przedstawiciele ABW, zastępca komendanta Państwowej Straży Granicznej we Wrocławiu-Strachowicach, przedstawiciel Izby Celnej we Wrocławiu, przedstawiciel Wydziału Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego przy Wojewódzkim Centrum Zarządzania Kryzysowego Dolnośląskiego Urzędu Wojewódzkiego we Wrocławiu, zastępca naczelnika Wydziału Operacyjnego Komendy Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej we Wrocławiu, prokurator Prokuratury Apelacyjnej we Wrocławiu, przedstawiciel Okręgowej Izby Adwokackiej we Wrocławiu oraz przedstawiciele przedsiębiorstwa PCC ROKITA S.A.

Konferencja z udziałem przedstawicieli nauki, wojska, administracji, służb i wymiaru sprawiedliwości cieszyła się ogromnym zainteresowaniem. Dość powiedzieć, że wzięło w niej udział ponad pięćset osób: nauczycieli akademickich i studentów Uniwersytetu Wrocławskiego, Uniwersytetu Opolskiego, Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Lądowych we Wrocławiu, pracowników służb

publicznych i wojska. Należy podkreślić, że konferencja odbyła się dzięki wsparciu finansowemu udzielonemu przez Dziekana Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego i przedsiębiorstwo PCC ROKITA S.A. z siedzibą w Brzegu Dolnym, za co organizatorzy pragną w tym miejscu złożyć szczególne podziękowania.

Żywe zainteresowanie materiałą poruszaną podczas obrad konferencji stało się inspiracją do napisania przez czynnych uczestników spotkania artykułów, których treść prezentowana jest w oddanych właśnie do rąk Czytelnika „Studiach nad Autorytaryzmem i Totalitaryzmem”. Ze względu na sporą liczbę tekstów zostały one podzielone na dwie części. Pierwsza, zawierająca osiem spośród piętnastu artykułów zamieszczona została w niniejszym, trzecim zeszycie tego periodyku, pozostałe zaś artykuły będą składały się na jego kolejny, czwarty zeszyt. Publikowane artykuły uwzględniają stan prawny na grudzień 2013 roku. Teksty zostały w większości napisane przez osoby, które nie są pracownikami naukowymi, lecz zawodowo zajmują się zapewnieniem bezpieczeństwa państwa i obywateli, często z narażeniem własnego życia. Podczas lektury artykułów należy pamiętać, że na ich treść i — często ograniczony — stopień szczegółowości wywodów poszczególnych autorów mają wpływ przede wszystkim czynniki związane z obowiązkiem dochowania przez nich tajemnicy służbowej. Teksty z zakresu problematyki terroryzmu i jego zwalczania prezentowane w tym i kolejnym zeszycie „Studiów nad Autorytaryzmem i Totalitaryzmem” ukazują szerokie spektrum spraw omawianych na konferencji, dotyczących prawnych, politycznych i społecznych aspektów przeciwdziałania terroryzmowi w Polsce. Pragniemy wyrazić nadzieję, że przybliżą one Czytelnikowi tę niezmiennie interesującą, ważną i aktualną problematykę, omówioną przez osoby zajmujące się nią nie tylko naukowo, lecz przede wszystkim z racji wykonywanych przez siebie konkretnych zawodów i odpowiedzialnych funkcji służbowych.